Poštarina plaćena u gotovu

Ciena 2 Kune

USTAŠA

VIESTNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

GOD. XII. ZAGREB, 13. PROSINCA 1942. BROJ 50.

KASNA JESEN NA NAŠIM RIEKAMA

NA NAŠIM SEOSKIM PUTEVIMA

U GLAVNOM USTAŠKOM STANU

USTAŠA

VIESTNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

GOD. XII. ZAGREB, 13. PROSINCA 1942. BROJ 50.

Naš je put bio zacrtan

U našim poratnim perspektivama revolucionarni pohod od 5. prosinca godine 1918. nije dobio svoju pravu boju niti aureolu ostavši za neke tek »krvavi intermezzo«, za mnoge osuda ili spoticaj, a za većinu najveća zaborav. Dogodilo se ono što se gotovo neminovno spliće oko svakog našeg političkog potresa, koji je dao nekoliko grobova i tražio razumievanje idealista i sljedbenika mrtvih apostola. Taj je događaj, različito definiran u različitim taborima, postao politička lopta, koja je dobacivana iz tabora u tabor, iz polemike u polemiku, za jedne je to bila uvreda ili čak blasfemija, za nekoje grieh, kojeg treba prikriti u dubini duše, da ga se niti ne osjeti niti sazna, a vrlo je uski krug bio onih, koji su već onda shvatili svu njegovu veličinu, kao strahoviti žig našeg poratnog političkog života, koji je činom od 5. prosinca godine 1918. dobio putokaz, godine 1928. odobrenje naroda, a godine 1941. iskupljenje. To su tri razdoblja našeg zbivanja i razvitka, od kojih onaj prvi nosi toliko značajnosti i osebujnosti u ratnom vrienju jednog tragičnog sloma.

Ponovila se igra kao i oko rakovičke uspomene, protivnik je prekrvavo udario, a da bi netko imao snage poći na koljenima za onim krvavim tragovima, moliti i ponavljati vjerovanje u mit revolucije i nastaviti koracima koji su zamuknuli pred praskom pušaka i štektanjem strojnica.

Istom u kasnijim godinama tame prodirat će to revolucionarno svietlo kao crveni i krvavi signal u danima, kad se činilo da su presječeni svi putevi i zamagljeni svi vidici.

Deset godina kasnije doći će na grobove tih naših »petoprosinačkih« revolucionaraca, prvi među prvima, skupina političkih prvoboraca, onih, koji će upravo mjesec dana kasnije prihvatiti ustav novog pokreta: »Ustaše«, hrvatskog oslobodilačkog pokreta. Mjesec dana prije stvaranja tog ustava došli su ti isti ljudi na te grobove, da raskinu nepravedni zastor osude i zaboravi koji ih je prikrivao.

Te ljude je vodio jedan čovjek. Zvao se: Ante Pavelić.

Bilo je to 5. prosinca 1928. Upravo deset godina poslije onog krvavog dana na Jelačićevom trgu, kad je proteklo prvo desetljeće u novoj državnoj tvorevini, s tolikim razočaranjima i prosvjedima.

A pet mjeseci prije 5. prosinca godine 1928. dogodio se krvavi čin u beogradskoj narodnoj skupštini.

5.—XII.—1918. — 20. VI. 1928.—5. XII. 1928.

Je li to slučaj?!

Ljudi su usadili kult prve revolucije, jer su tražili revoluciju, tražili su je snagom svoga bića i nuždom svoga naroda i vremena. Oni su je našli u sutonu onog prosinačkog dana, kad je trebalo mnogo vjerovati, da se ne utone u mrak kao i onaj prosinački dan, kad su zagrebački pločnici bili krvavi kao poprište krvavog sraza, gdje se ginulo da ne umre misao i volja naroda.

Dva desetljeća našeg života u velikosrpskim okovima dobilo je 5. prosinca godine 1918. svoj pečat i svoj putokaz. To je ključ naše oporbe kroz dvadeset godina, tumač našega držanja, shvaćanja i vjerovanja. I kao da je taj događaj sudbinski morao doći, on je bio neophodan u našoj poviesti, neophodan kao nešto što se ne može obići ili izostaviti. 5. prosinca 1918. je morao doći, jer je to tražilo naše zbivanje, naša poviest i naša sudbina. Imali smo svoju kolotečinu, koja je bila najizrazitija upravo za vrieme krvavih četiri godina prošloga rata. Naš ratni cilj onda bio je tako jasan i određen kao nikada prije toga. Hrvatski je narod čekao iskupljenje svoje krvi i svojih žrtava i to iskupljenje je bilo označeno i oličeno u žrtvovanju hrvatske države.

To je bio naš ratni cilj u prošlom svjetskom ratu, kao logika naše poviesti i života. Milijuni su se uživjeli u tu skoru stvarnost, a onda je došao slom i tragika, koja je bila premutna i preteška.

Srbi, Pribičević, 1. prosinca, okupacija, razočaranje, sve je to bilo tako naglo i neočekivano, da gotovo nitko u Hrvatskoj nije shvaćao veličinu onoga što se događa. Ali narod nije zatajio. Sviest je upalila iskru i ta se iskra rasplamtila u oganj.

Ta je iskra revolucionarni pohod od 5. prosinca godine 1918.

Iskra je osvjetlila put.

A naš je put bio određen . . .

P—o.

Problem odgovornosti

Ni jedan pojedinac ne može djelovati izvan družtva. Radom, kretanjem, svakidašnjicom, uzko je povezan uz družtvo, nuždom pripada ljudskoj zajednici, silom se pokorava njenim zakonima. Ta ljudska zajednica, zvali je mi pleme, narod, država, zahtieva od nas izvjesno ponašanje, izvjestan rad, izvjestne dužnosti. To su uopće dužnosti pojedinca spram zajednice i zajednice kao cjeline prema pojedincu. Te dužnosti su opće, jednako važne za svakoga, jednako pogodne, — jednako štetne. No to nije sve.

Život naroda, a i pojedinca je zamršen. Probitci naroda i njegov napredak iziskuju mnogo izkrene suradnje pojedinca i zajednice, države i državljana. Ljudi su sviestni potrebe toga zajedničkog rada, oni shvaćaju zakon uzajamne suradnje, ali mu se uviek ne pokoravaju.

Nameće se pitanje, da li su pojedinci zajednici odgovorni za svoja djela sporedne važnosti po državu ili samo za djela izravne, prvenstvene važnosti.

Dolazimo dakle do pitanja odgovornosti pred narodom (državom) za sva svoja djela od reda.

Da li je na pr. »sve svršeno« s abdikacijom, zahvalom, povlačenjem, napuštanjem i sličnim »defenzivnim radom« ili bi pak trebalo te iste ljude privući na odgovornost radi slabo vodjenog povjerenog im rada. Te ljude nastoje obraniti na sve moguće načine, u toj se obranbenoj viki mnogi razbacuju s riečima »čovječnost i etika«, ali se nikada ne nabaci činjenica da narod nije kunić, miš ili zemlja, da se s njim eksperimentira, a narodni (državni) dužnostnici, djaci, koji su za to dužnostnici, da se vježbaju.

Jer, uzmimo da je jedan narod toliko nesretan, pa bi morao na svojoj grbači nositi vječne »novajlije i početnike«, koji bi nakon neuzpjela posla polazili u pozadinu izpraznivši mjesto novom početniku, a on ne bi imao ovlasti kazniti ih i pozvati na odgovornost, taj bi narod bio osudjen na propast.

Možda smo i mi dobrim dielom u prošlosti, a nešto i danas osjetili na svojoj grbači to vječno pokušavanje, možda smo bez mnogo razmišljanja došli do rješenja problema odgovornosti i to na jedan odlučan, prilično bolan način.

Prigovara se da je to neetično i nečovječno, jer nije svatko za »visoke poslove«. Ako je tako, a tako jest, zašto se govori da im se krivo čini, kada ih se na jedan odlučan i bolni način odstranjuje, a ne pita se, da li je moralno i čovječno primiti posao i dužnost, kojemu nisi dorastao.

Samim pristupom k narodnom radu pojedinac se obvezuje, da će uzpješno obavljati povjerenu mu dužnost i kada se razabere, da je nesposoban, da nije uzpio, sviestno ili »besvjesno«, on mora biti pozvan na odgovornost, jer nitko nema pravo kočiti napredak države.

A bezkičmenjaci, nesposobni ljudi, svojom nesposobnošću i nemarom uništavaju narodnu sreću i pred tom činjenicom ne mogu ih opravdati »loši suradnici«, ili »dobra volja« vodjena ludom pameti.

Tko je nesposoban da bude profesor, neka bude seoski učitelj, tko nije za ministra, neka bude odvjetnik, sudac, liečnik, — već što je po zvanju, a ako ni zato nije, onda neka bude radnik ili poljodjelac.

Nitko nema pravo na katedru, na položaj, na čin, na službu bez spreme, bez znanja, bez sviesti odgovornosti da će u slučaju neuspjeha odgovarati narodu.

I tek onda, kada će svi Hrvati počam od seljaka i radnika do ministra pristupati radu s tom svieśću odgovornosti, bit će bolje.

Mi niesmo kunići, niesmo miševi, nećemo biti kemijski preparati, koji zato postoje, da od vremena do vremena posluže gospodinu X-u.

Ne, mi smo ljudi, mi smo narod, mi smo država i to hoćemo ostati, a s ljudima, s narodima i s državama ne prave se eksperimenti.

To bi jednom za uviek trebali znati oni, koji se laćaju narodnog posla, toga bi trebao biti sviestan svaki Hrvat, jer bez sviesti odgovornosti pred svojom savješću i pred narodom ne može uznapredovati ni obstati država. Pojedinac i zajednica, koja bi osobnim probitcima podredila probitak države i naroda, prestala bi obstojati kao samosvojna jedinica, jer bi samim tim radom i ponašanjem došla u podredjenost druge, zdrave, nacionalno jake jedinice.

Mi hoćemo biti svoji, hoćemo biti zdravi, snažni ljudi, koji će svieśću i radom sačuvati i izgraditi ono, što smo desetljećima željeli. A to bez sviesti odgovornosti i poštena rada ne ide.

Zamislimo se malo u to i razumijmo, da tu i tamo netko mora otići »s položaja«, jer nije sposoban ili dorastao za neku dužnost.

B.

U nekoliko

Stvar je to vriedna spomena . . .

Kongres je plesao, purgeri su bezbrižno jeli janjce i pili . . . Kavanski su štakori dostojanstveno govorili, razgovarali, prigovarali, kritizirali . . .

I naša je zlatna mladež takodjer plesala . . . dangubila po perivojima, priredjivala zamamne izlete, ljubakala . . .

Posljedice? Našli smo jedno bogodano družtvance, koje nema smisla za zdravi i naravni život, koje po špelunkama očajava, koje se zanaša za tudjinskim upljuvcima, koje traži uživanja, izživljavanja, koje vrši pometnuća, koje je strahovito iskusno u najbljutavijim nećudorednim stvarima, koje leti na športska igrališta, tražeć zabave, plesa, života, brzine, hlača, korbača i slično . . .

Jest . . . Tako vam je bilo nekoć! I još danas . . .

Neki traže »vedre večeri« i to onakve »masne« večeri. Imaju i pravo, jer jedino tamo mogu naći svoje »ljubimce«, doduše malobrojne, koji će im kakvom pjesmom ili glumom raspaliti junačku strast. Samo tamo mogu naći (jer u bar im je nezgodno ići!) onaj zamišljeni raj, kojeg mu inače ta zlosretna Ustaška Hrvatska ne može i ne će dati . . .

Moderni ljudi, koji ipak zaboravljaju na modernu pjesmu »Sve ima kraj . . .«

*

Umjetnost! Jest, umjetnost. Napose ako se radi o raspirivanju životinjskih strasti, o razaranju mladenačkih duša, o trovanju naroda. Onda je to istom umjetnost. Sve drugo je »Iluzione . . .« Drugim riečima, sve drugo je namještena — pozornica!

Znamo! Sad ćete nam odmah reći (bezobrazno u brk!), da i vi promatrate izvjesne priredbe s izvjesnim rasporedom, reći ćete nam kao pravi natražnjak, da vam se to ne svidja i grozite se s vašom bilježnicom, u koju navodno bilježite i priredjivače i posjetnike. Govorite čak i o tome, da nije dosta, ako netko kaže »ja sam umjetnik«, već da on mora kao takav biti i Hrvat, pa čak i ustaša!

Vi ste, gospodine, okorjeli natražnjak . . . Bezobraznik!

*

Kažete da se tu i tamo i po koja odora želi »odvedriti« na posebnim »vedrim« večerama . . . Čak i pljeŝće sirovim šalama sa pozornice . . . Blago njoj, jer je njezino . . . pravo da bude jednom skinuta! Onaj vaš bezobrazni

redaka...

supatnik (drug »vedre« večeri) kaže, da će jednoga dana na bolan način, makar i za vrieme predstave, učiniti kraj onima, koji se usudjuju u ovim ozbiljnim vremenima, za vrieme rata, tim tobožnjim nećudorednim bezobrazlukom nabacivati u hrvatski obraz, pokrivajuć se kod toga svega umjetnošću...

Dajte pljusnite tog bezobraznog derana i bacite ga napolje iz hrama umjetnosti...

*

Zar ni to još ne znate? Pa mi nismo mogli kao umjetnici hrvatski stvarati! »Mi nemamo naših domaćih stvari!« Zar ne znate, da sam pod naslovom »umjetnika« prije bio svakom loncu poklopac i — stvarao? Danas? Imam doduše prilike stvarati i hrvatski i ustaški, nu ja rado tako ne stvaram, jer me plaća hrvatski ustaški narod. Ovaj novi hrvatski, ustaški mladoevropski duh je strašan porok, koji bi nas mogao dovesti i — na bojište.

Bravo, prijatelju i junače! Hrvatska će biti zahvalna!

*

Vi ste dakle proti »vedrim večerima«? Vi ste okrutan... U današnjim težkim časovima potrebno se je malo i razvedriti.

Gospodine, to je ipak malo previše. Nisam ja proti vedrim večerima (večerama), ali sam svakako ljubitelj hrvatske vedrine, koji doduše neukusno traži na hrvatskim pozornicama hrvatsku šalu, nu koji ne može nikako razumjeti, da su neki od nehrvatskih »razvedrivača« nastavili svoj posao u šumi, medju partizanima ili u logorima...

*

Danas su junačka vremena, u kojima mogu živiti samo junaci. Stoga smo nas dvoje (možda i četvero!) danas nakrcali naš kavanski stol bocama i čašama, koje smo junački izpraznili! Pobiedili smo ih!

Tako je. I bacili smo se na posao. Htjeli smo ustanoviti uzrok i krivca današnjem težkom stanju...

To su ustaše, koji spremaju i novi zločin.

Jest! Žele presušiti sredozemno more i na tom području učiniti jedan ogroman sabirni logor, u kojem će nas učiti raditi.

Brzo, prijatelju! Popijmo brzo još ovu čašu, jer se može dogoditi, da ustaše izsuše i lagve s vinom, a šta ćemo onda mi raditi?

Mi, narod i pokret

Sve do nedavna bili smo svjedoci velike demokratske vike. S toliko medenih riječi, s tako puno topline (opet u riječima) nije nijedan val prešao ljudstvom kao demokracija... »mi se borimo za suverenost naroda, mi hoćemo, da narod bude gospodar i čimbenik, koji odlučuje o svojoj sudbini, mi hoćemo da se čuje za male narode, borimo se za potlačene i zarobljene, mi...«.

Bile su to riječi (privlačive i zgodne) i ostale su riječi.

Uostalom, mi smo osjetili i proživjeli demokraciju u bivšoj državi.

Pa?

Jesmo li bili suvereni, jesmo li bili gospodari, jesmo li sami o sebi odlučivali?

Što smo bili?

Balast, potrebni balast za jedan teritorij, kojim je vladala demokracija. Jer naši demokrati bi voljeli da nema naroda (skupština, obećanja, pitanja, nestrpljenja i sl.), ali bez njega ipak ne ide.

Što sada?

Ludost je govoriti o »narodnoj suverenosti«, niti je hrvatski narod ikad za njom težio, a ne teži ni danas. Hrvati hoće biti **suradnici i pomagači suverena,** a ne suvereni. To je bilo svima jasno, samo ne onima od položaja. Jer kad bi narod bio suradnik »predstavnika naše demokracije«, tražio bi od njih razjašnjenje za svako općenarodno djelo, zahtijevao bi suradnju, razumijevanje i pomoć u svojim zahtjevima, a onako... »narod je vladao«, »on je odlučivao«, »on je bio za sve kriv, a mi, mi demokratski vodje, mi gospoda, mi smo samo »sluge naroda«.

Nije li to bila najpodlija obmana jednaka zločinu?

Zahvaljujući svojoj oštrovidnosti, hrvatski je narod prozreo ove lažljivce i izrabljivače pošavši svojim zasebnim putevima. Nikada se više neće hrvatskom narodu dogoditi nesreća da bude varan, pljačkan i ubijan po ljudima, koje neposredno on hrani, koji o njemu najljepše govore, a najgore postupaju, koji ga prodavaju iz ruke u ruku kao roba. Teško je doba mrske demagogije prošlo zauvijek, narod će se pobrinuti, da se nikada ne vrati.

Današnji prvaci države i ustaškog pokreta ne dolaze medju narod s obećanjima. Danas nije potrebno više obećavati, jer danas dovoljno govore djela. Narod danas ne treba samo slušati odredbe kada se radi o njegovoj sudbini, danas se i njega prije pita, danas se dolazi k njemu, razgovara se s njim, savjetuje se. Više seljaci nijesu iznenadjeni dolaskom zastupnika, ministra, ili državnog tajnika, a radnici ne vide jednom godišnje svog prvaka. Uzajamni rad, zajedničke poteškoće, težnja za poboljšanjem sveopćih prilika zbližila je sve slojeve i sve staleže, svijest, da danas ne radimo za probitke glavničara i pojedinaca, nego za državu, za svoju vlastitu državu, ulijeva u duše svију nas vjeru.

Gotovo svake nedjelje dolaze prvaci pokreta i Hrvatske državne vlade medju narod, da neposredno, bez posrednika doznaju iz radničkih i seljačkih ustiju njihove potrebe. Sve se te skupštine obavljaju bez mnogo najavljivanja, bez ikakvih osobnih namjera, bez buke i slave. Priprosti narod gleda danas u svojem ministru i ustaškom prvaku sebe, gleda djecu braće po žulju, ljude, koji su nikli u sjeni tvornica i po prostranim poljima. Danas ne treba seljak tumačiti što je to plug, što znači za nj sredidba rijeka, što prijeti od močvare. Radnik se ne napreže s dokazivanjem o potrebama radnoga svijeta, jer danas stoji na čelu hrvatske države čovjek, koji znade cijeniti rad.

Ustaštvo je prišlo narodu neposredno, bez vikača, bez korteširanja i ono će takovo i ostati.

Veza izmedju ustaške vlade, naroda i pokreta je jaka i nerazrešiva, jer i vlada i pokret nikli su u narodu, a nijesu došli izvana kao nametnici. Potrebu zajedničke suradnje osjećaju danas svi hrvatski staleži. Nitko se ne može izolirati, nitko ne smije raditi po svojoj volji, za svoju osobnu korist, nitko ne smije mimoići probitke naroda. Jedan je narod, jedna je država, jedan je Poglavnik.

Imajmo to na umu, sačuvajmo kao najveću svetinju to hrvatsko trojstvo i budimo uvjereni, da nećemo zalutati. Teška su vremena, to mi svi dobro znamo i osjećamo, ali zajedničkom složnom suradnjom možemo ipak uznapredovati i odoljeti svim kušnjama, koje nam dani nose. Ne trebamo gledati crno u našu budućnost, jer ona je u Poglavnikovim i ustaškim rukama.

Mustafa je izgubio ruku...

S tisućama drugih boraca i Mustafa Ćirbur je prošao mnogim našim krajevima boreći se s odmetnicima. Sudjelovao je u borbama oko Jajca, Otomana, Crne Rieke, Vakufa i drugih mjesta, a kod posljednje djelatnosti u Petrovoj Gori prošlog proljeća izgubio je ruku. I on je poput mnogih drugih hrabrih vojničara prolio krv za slobodu i smirenje ustaške Hrvatske.

Jajce, Otoman, Janj, Topusko, Kordun, desetci, stotine i tisuće kilometara prašne ceste, tisuće umornih koraka nad provalijama i medju šumama, nad zelenim plohama našeg krajobraza i medju čardacima naših sela i gradića, po blatnjavim kaljužama i uskim kaldrmama, po kiši i nevremenu ili po žegi, dok je sunce kao užarena vatra plazilo po šljemu, oružju i ledjima, a znoj je curio kao voda očišćenja.

Dani, tjedni i mjeseci takovog života, što su se točili kao kaplje iz nebeske modrine u sjećanje i u žuljeve, u natekle noge i ožuljana ramena ili bedra, po kojima je puška jednolično i bolno udarala. I sve se to u Mustafinoj duši slilo u jednu ogromnu sliku, veliku kao i naš prostor izmedju Sutle i Drine sa tisuću sela i gradova, s tisuću brežuljaka i kamenih provalija i s milijunima sjena, što se miču nad tim zelenim plohama ili krševitim daljinama, što se patnički naginju nad svoju zemlju, kao da ju žele zaštititi vlastitim dahom i vlastitim grudima. Ogromna slika s tisućama boja i tisućama paleta, — a preko čitave te ogromne plohe prolazio je on, Mustafa Ćirbur sa svojim drugovima, od onog dana kad je ostavio svoje maleno selo s crvenim krovovima i s bielim minaretom, kad je možda prolazio izpred kuća i avlija, pokraj taraba i voćnjaka, onog vrućeg srpanjskog dana, oproštajući se od svojih milih i dragih, od onih tihih kućica i navoranih, opaljenih lica.

Zbogom... Pošao je Mustafa od kuće, možda se selom otegnula ona draga i ugodna melodija što izvire iz duša i iz srca, možda su za njim gledale zdrave seoske djevojke, domahivale mu s prozora i avlija, možda su ga izpratili drugovi dok je on odlazio u Ustašku vojnicu.

Danas se Mustafa svega toga sjeća, kao da je ogromni plug godinu dana orao u njegovoj duši i sjećanjima brazde uspomena i doživljenja, kao da je svaki onaj dan, što je protekao od njegovog odlazka od kuće utisnut u sjećanje poput voštanog pečata, kao da su svi oni krajevi, sva ona sela i sva ona lica, koja je susreo na svojem jednogodišnjem putu, poput mozaika smješteni u njegovoj duši i sve to stvara njegov posebni sviet, njegov, Mustafin horizont.

Tu je on prošao. Što je sve doživio na tom putu! Činilo bi se kao da je mašta premalena da upije svu tu ogromnu sliku, sve one kilometre prašnjave ceste, sve one pjesme metaka i strojnica, bombi i granata. Čitavi jedan roman, čitav jedan sviet, a u središtu svega toga on, Mustafa Ćirbur.

Od onog dana, kad se probudio u nekoj bolnici i kad je osjetio žestoku bol u ruci, uz miris jodoforma, on je mnogo razmišljao. Tjednima, mjesecima. Kad je nepomično ležao na svojem bolničkom krevetu, ranjen bez ruke i kad je nepomično zurio u bieli strop bolničke sobe, onda je maštao i sanjario onako u groznici iza spuštenih trepavica.

Puno je razmišljao Mustafa.

Pred njim se kao ogromni slikopis odvijalo sve ono, što je proživio u posljednjih godinu dana. Velikom brzinom odvijale su se u njegovoj mašti sve one slike, ljudi i krajevi, sela i sukobi od srpnja godine 1941. pa sve do 14. svibnja 1942., do onog časa, kad je na Petrovoj Gori u najžešćoj vatri osjetio žestoku bol u ruci i srušio se onesviešten pokraj strojnice.

Sve je to nanovo oživjelo u Mustafinoj duši, kao da opet proživljuje svaki korak, svaku kretnju, svaki doživljaj i svaki trenutak. Činilo mu se, kao da opet vidi svoje maleno selo, one trošne, siromašne kućice i bieli minaret i umorna lica svojih suseljana, kao da sluša večernju pjesmu pred avlijama i u šljivicima i zujanje metaka oko ušiju, kao da odlazi nekuda daleko i skače iz zaklona u juriš.

Slike i prividjenja...

Duboki snieg zavio je u bjelinu Kordunske brežuljke, kad je Mustafin sat došao u Petrinju. Sniežne vijavice zavijale su u mračnim i ledenim noćima, kad su se stražari poput pušaka kočili na zimi i vjetru.

Težka i oštra zima spuštala se poput olova na rumene obraze i vlažne čizme, pritisla je noge i ukočila prste i ljudi su mahali naokolo, skakali i mahali rukama, da se malo pogriju.

Došla je zapovied za pokret.

Vojničari su ostavili tople nastambe, zagrnuli se kabanicama i odmakli na široku bielu ravnicu, koja se pružala u nedogled.

Prema Vrgin Mostu!

Vjetar brije po licu i ušima, čovjek nastoji da se čitav skupi u sebe, da bude što toplije

On je uviek spreman za borbu

i ugodnije, ali zima je jaka, ona prodire u čizme i za vrat i grize kao fina oštra kliešta.

Pred Vrgin Mostom se satnija razvija u čarkarski lanac. Po bieloj plohi nižu se crne sjene, polako napried, ruke su drvene kao i hladni kundak ili ocjel puške. Sjene se pomiču napried od zaklona do zaklona, odjekuju osamljeni puščani hitci kao huk vjetra iz daljine, a onda postaju sve jači i jači kao da se orkan svalio nad ovu sniežnu plohu i uzvitlao snieg i neke tamne demonske sile.

Zrak je bio hladan poput leda i puščana je paljba zvonila kao da praskaju ledene sante, kao da se podižu jedna na drugu i survaju u provaliju, nekuda duboko i daleko.

Crvena tekućina prska po sniegu, krv se crveni na bieloj plohi poput purpurnog saga, u ove ljude, koji se pomiču napried u čarkarskom lancu kao da je ušla neka demonska snaga, kao da su razbili olovnu živost ovog zimskog dana i kao da je u njih ušao žar crvenog sunčanog koluta, koji je sakriven negdje nad olovnim oblacima, što pritišću zemlju i ljude. Više se ne koče prsti od studeni, ljudi su se uzgibali, trče napried i bacaju se u zaklone, pucaju i opet trče na čelo i uzprkos studeni prodiru kaplje znoja.

Mrlje krvi crvene se na sniegu, a puščani metci zuje jednolično i ledeno.

Odmetnici se povlače, nestaju netragom, kao da ih je zemlja progutala a vojničari napreduju dalje. Put je otvoren prema Vrgin Mostu. I opet idu preko sniežne ravnice umorni i zadahtani, oko glava se dižu oblačići tople pare od disanja ovih ljudi, što huču teško i umorno.

Prolazili su mjeseci, nestajalo je sniega po brežuljcima i uvalama, putevi su bili mekani, razkvašeni i gnjecavi, a voda se čitave dane ciedila po žljebovima i kanalima sa krovova i drveća.

Sunčani kolut javljao se sve češće i češće, zrake su prodirale u nastambe i one najmračnije kuteve, ljudi su izlazili iz soba u dvorište te gledali u sunce što grije sve jače i jače.

Proljeće...

Medju ljudima se osjeća novo ugodno vrienje, neštalo je more, koja ih je pritiskala preko zime, kao da je novi život ušao u nastambe i u krv, što kola sve jače i intenzivnije.

Jednoga dana dolazi zapovjednik i saopćuje novu zapovied: Kreće se prema Kladuši u kojoj su se ugniezdili odmetnici.

Više se ne osjeća one težkoće pred zadatkom, kao što je to bilo ove zime. Sniega više nema i ljudima se čini, kao da će nakon dugog zimovanja izaći na odulju proljetnu šetnju. S dvanaestim strojopuščanim satom polaze prema Kladuši.

Borba za Kladušu bila je kratka i žestoka, kao da ovi ljudi izbacuju iz sebe sve što su nakupili za dugih zimskih mjeseci. Napadali su upravo bjesomučno, strojnice su štektale po kućama i prozorima, medju voćnjacima i živicama, gdje su se pojavili prvi pupovi i prvo zelenje. U Kladuši je zarobljeno četrdeset odmetnika.

S proljećem ulazi u ljude novi život i nova borbenost. Osjeća se kako u duše ulazi neka neodoljiva volja za srazom i sukobom. Dolaze nove dužnosti i novi zadatci.

Na Petrovu Goru.

Dugi čarkarski lanac proteže se kao zmija po brežuljcima i uvalama, započeo je pohod na Petrovu Goru. Ljudi polagano napreduju, od stabla do stabla, od brežuljka na brežuljak, u sjeni drveća se osjeća miris proljeća i razcvalih pupova, što se raztvaraju na proljetnom suncu. Stoljetna šuma diže se kao neprobojni zid sa stotinama tajni i zagonetki, kao ogromni zastor, koji je sakrio krvave tajne, što se skrivaju iza njega. Osamnaest dana napreduju ljudi u čarkarskom lancu, pužu napried u sjeni drveća, pretražuju svaki grm i svaki zaklon, osjećaju tajanstvenost šume što ih okružuje s tisuću upitnika i neriešenih zagonetaka, kao ogromno ždrielo, koje se otvara pred njima s potajnom prietnjom i užasom.

Strojnica kosi neumorno i žestoko

U jednoj kotlini naišli su ustaše na jedan odmetnički logor i uhvatili u njemu četrdeset ranjenih odmetnika. Bili su zaprepašteni, kad su se nad njihove oči nadniele ustaške odore, kojima se niesu nadali ovdje duboko u šumi. A čarkarski lanac je prodirao sve dalje i dalje, poput vala i zapljuskivao ogromnu stoljetnu šumu.

Jednog dana, oko sedam sati ujutro, dok se čarkarski lanac pomicao sve dublje i dublje u šumu, u grobnoj tišini zaori zrakom žestoka pucnjava. Odmetnici su navalili svim snagama da probiju obruč koji se oko njih stezao kao polip. Iza stabala i iz dubine šume izviralo je mnoštvo tamnih i bradatih likova, nasrtali su kao pomamni na željezni zid što ih je gušio sve jače i jače. Oni moraju probiti taj krug i pobjeći. Kamo? Možda daleko od zaslužene kazne.

Metci paraju zrak, a žestoka paljba ječi po krošnjama stabala, strojnice kose masu, što suklja kao dim iz utrobe šume i pada medju grmljem i stablima. Ali masa prodire sve jače i jače, vojničari lete iz zaklona i navaljuju noževima. Kao da se razpjevala čitava šuma u jednom kriku i metežu krv je tekla po travi, krikovi i pucanj parali su zrak, užasno, oštro i žestoko. Klubko se valjalo u šumi kao biesni vukovi.

I Mustafa je bio u tom klubku, ništa nije vidio i ništa nije osjećao. Neumorno je pucao u one tamne sjene, što su nicale iz šume i napadale, oštro, pomamno i bjesomučno. Vukao je sa sobom strojnicu i tražio dobro mjesto za paljbu. Pošao je na desno krilo, smjestio se u zaklon i pucao u masu.

Snopovi metaka parali su zrak, strojnica je štektala jednolično i neumorno, a Mustafa se sasvim priljubio uz nju, kao da sam sipa željezne snopove, pričinilo mu se u taj čas, kao da je on u središtu čitavog tog vrzinog kola.

Pucao je neumorno...

Tada je osjetio žestoku bol u ruci, u očima su mu zaigrali tamni kolobari, a onda se na oči spustio mrak.

Probudio se negdje u bolnici; omotan bielim zavojima, kroz koje je prodiralo crvenilo krvi. Ležao je u vrućici i žestokim bolovima i razmišljao o svemu, što se odigralo.

Pred njegovim su se očima nizale slike, dogodjaji, borba, čitav njegovi život.

Mustafa je ostao bez ruke...

Značenje 5. prosinca

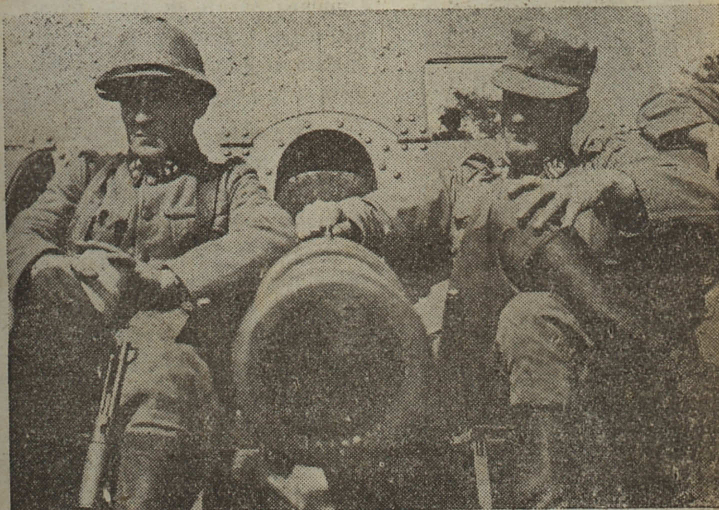
5. prosinca 1918. u revolucionarnom pohodu prolazili su ustaše-domobrani Ilicom prema Jelačićevom trgu, u namjeri, da izvrše vojni udar, da prema odredjenom planu zaposjednu sve državne urede i dignu ustanak protiv velikosrbskom robovanju, koje je Hrvatskoj nametnuto 1. prosinca.

Najkrvaviji i najopasniji neprijatelj našega naroda Svetozar Pribičević, osjetio je revolucionarno vrijenje i predusreo namjere ustaša. Naoružao je Jugoslavene i Sokole, podplatio izdajničke duše s paklenskom namjerom, da uguše u krvi ustašku revoluciju u Hrvatskoj i zatru ideju slobode. Prozori i balkoni na Jelačićevom trgu bili su zaposjednuti sokolašima, koji su strojnim puškama čekali ustaše. Kad su ustaše došli na Jelačićev trg nastala je prava bitka, u kojoj je po prvi put prolivena krv za oslobodjenje Hrvatske od velikosrpske aždaje.

Ustaške žrtve prinesene su na oltar Domovine, novi junaci pali su za ideju slobode i nezavisnosti.

Sjećajući se toga dana, sjećamo se i onih žalosnih vremena, jadnih prilika, zbrke i kaosa, koji je vladao dušama. Slika Domovine tih dana poškropljena je krvlju i dozivlje nam u pamet Rakovički ustanak.

Nakon svjetskog rata, pri koncu 1918., oči svih Hrvata gledale su novo lice Domovine. Mnogi su znali, da će rat riješiti hrvatsko

Pred 24 godine njihovi su drugovi izvršili revolucionarni pohod od 5. prosinca

pitanje. To znanje je kriepilo nadu u konačno ostvarenje vrućih želja. Nepobjediva snaga obnovila se u dušama svih Hrvata. Kao nikada nakon tolikih stoljeća smisao i volja za životom, za potpunom slobodom u nezavisnoj domovini, te zdravi nacionalni ponos bili su živi osjećaji onih ljudi, koji su na ruševinama austro-ugarske monarhije ponijeli zastavu hrvatske državne nezavisnosti i zapjevali hrvatsku državnu himnu. Poštanski žigovi udarali su pečate na pisma sa oznakom: Država Hrvatska. Vojnici su imali na ramenima hrvatske puške. Cijeli jedan narod, oduševljen, ali isciedjen gladju i osakaćen u svojoj snazi, mislio je da se konačno oslobodio i postao svoj na svome.

Tko je mogao pomisliti da će robovanje dobiti novi oblik?

Narodno vieće održavalo je sjednice, a narod je gledao u neizvjesnost pred sobom, osjetio je, da ga prolaze srsi zle slutnje. Bili su to dani kasne jeseni. Država Hrvatska trzala se pred časovima, koji su se primicali, proživljavala je duboku i težku poviestnu krizu. Oduševljenje je klonulo, a životno i poviestno razočaranje čitalo se po svoj zemlji, govorilo iz svih usta, zrcalilo se u svim očima. Radilo se daleko od ispaćenog naroda, radilo se bez njega i protiv njega. Radić je bio zatvoren, a Trumbić je bio izvan Domovine. Tko je mogao povesti narod na pravi put?

Tragedija je bila tu, ali i ideja. Narod u prvi čas nije bio sviestan tragedije. Rušio je stari truli poredak u želji da sagradi novu Hrvatsku. A godine poniženja i robovanja, učiniše od njega buntovnika, revolucionarca, ustašu. U vrtoglavom oduševljenju bacani su simboli robstva. Okviri su postali prazni, čekali su slike, koje bi bile odraz hrvatskih želja.

Cieli je narod čekao svoga vodju, zvao je i vapio za njim. Vojska razočaranih ratnika, spremna je bila da opet prolije krv za svoj ideal — za Nezavisnu Državu Hrvatsku.

U toj neizvjesnosti vremena, u strahovanju i neodredjenosti Hrvatska doživi glasoviti crni datum — 1. prosinca. Taj datum okrstiše »Dan Ujedinjenja«.

U stvari to je bio početak nove sramote, novih poniženja i novih strahovitih udaraca. Mjesto uskrsnuća, hrvatski narod doživljava novu postaju na svom križnom putu.

Reakcija na izdaju očekivala se svakog časa. Hrvatski narodni ponos bio je povriedjen, pred očima svih domoljuba ukazala se avet novog robovanja.

Zagreb, srce Hrvatske, prvi će reagirati, za njim će i ostali gradovi i mjesta ciele naše Domovine. U Drnišu će pasti domobran Ante Tomašević, narodni junak, izrešetan izdajničkim metcima, a u Zagrebu na Jelačićevom trgu tragedija će dostići svoj krvavi epilog.

Dani su bili žalostni, sve su nade polomile krila. Duše su zadrhtale u predvečerje novog robovanja. Mrak je pao po svoj zemlji, a u tom mraku, pod konac 1918., mračni lik Svetozara Pribičevića razabirao se i prietio Hrvatima kao sablast.

— Zar novo robovanje, zar novo krvarenje? Zar se još nismo popeli na vrhunac naše Golgote?

Dok se narod tako pitao, iz Beograda su došli crni glasovi o tobožnjem ujedinjenju Srba i Hrvata. Sva su hrvatska srca protrnula od bola. 1. prosinca značilo je da se Hrvatska protiv svoje volje i protiv volje svoga naroda daje u srbsko robstvo.

Razočaranje je došlo do izražaja. Hrvatska ne će novo robovanje, ne će nova poniženja, ne će nova krvarenja, nove grobove i nove tamnice. Pa kad se na zagrebačkim ulicama pojavili Pribićevićevi plaćenici, kad je narod ugledao srpske šajkače, uzbudjenje je došlo do svoga vrhunca. Dvije domobranske pukovnije, 25. i 53., spremaju se na ustanak. Cielo domobranstvo osjeća poziv Domovine i dužnost da se tom pozivu odazove, da oružjem brani pogaženu slobodu, da se brani od prevare i krvlju opere sramotu, koja mu je nametnuta.

Ideja ustaške revolucije živa je u svim vojarnama hrvatskog domobranstva. Ljudi, koji su krvarili po Srbiji, Galiciji i Istri, vjeruju da moraju ostvariti želje svih hrvatskih pokoljenja. Krv bi jedino na taj način postala plodna.

Djelatnost počinje odmah iza prvog prosinca. Program je stvoren. Vojska ima raspršiti narodno vieće, izvršiti vojni udar, te oružjem uzpostaviti Nazavisnu Državu Hrvatsku.

Petoga prosinca započela je ustaška revolucija protiv velike Srbije. Vojska izlazi iz vojarna, u namjeri da po odredjenom planu zaposjedne sve državne urede i započne revoluciju. Glazba svira hrvatske koračnice, hrvatska zastava se vije, a cielim Zagrebom prolama se poklik: Dolje kralj Petar, dolje dinastija Karadjordjevića, živjela slobodna Hrvatska!

To je bio dan, kada je Hrvatski narod ispisao krvlju još jednu stranicu svoje poviesti, dan, kada je borba protiv srpskog jarma krvavo započela.

Sjećajući se toga dana, sjećamo se plemenite krvi, iz koje se rodila ustaška Hrvatska.

Nikola Šabić

Partizani, šumarci, odmetnici i pljačkaši

U ono doba dana, kad »vre ptičeki spiju i šume mučiju«, ganu se neke sjene u nekim hrvatskim šumama. To su novi stanovnici šuma, koje je oluja dogodjaja izpuhnula iz toplih židovskih i masonskih, kao i ostalih protuhrvatskih skloništa i zamela s njima neke šume.

Kakove su to nove šumske zvierke?

Neki sami sebe zovu partizanima, šumarcima, a zapravo su to ili odmetnici ili pljačkaši.

Zašto su u šumama?
Da se bore!
Protiv koga?

Protiv novoga poredka, protiv Hrvatske, protiv ustaštva, protiv hrvatskog naroda, a sve je njihova strateška osnova temeljena na tome, da osvajaju po selima »bunkere«. Ti »bunkeri« su ili po neki dućan na nekom samotnom mjestu ili svinjski kotac, u kojem spokojno leži nekoliko zamamnih svinja.

Jedni rade iz idealizma. To su oni, koji očekuju, da će zavladati boljševizam i lenjinizam u našim krajevima. To su uistinu idealiste, jer njihov ideal je tako dalek, visok, dubok i širok, da će za sve vieke viekova ostati samo »idealom«, to jest nikada se ne će ostvariti.

Oni čak i ne žele, da se ostvari, jer tada bi morali prestati biti »idealiste«, a to bi za njih bilo vrlo nezgodno, jer onda ne bi više imali od čega živjeti, a niti bi imali više mogućnosti, da budu vodje i da prema tome dobiju veći dio opljačkanog pliena.

Druge je u šumu natjerao profinjeni ukus i smisao za »pravdu«, »pravičnost«, kao i silno razvijen smisao za »uravnoteženost«. Oni su taj smisao imali i prije, nego su otišli u šumu i često su bili pozivani u kotar ili na redarstvo, da rastumače tamošnjim namještenicima, kako to, da je neko prase odjednom bilo u toku noći premješteno bez molbe i bez potrebe službe iz rodjenog kotca u kotac pozvanog dotičnika.

Ima ih medju njima, koji su tako duboko osjećali težnju za »izjednačenjem« i »ravnotežom«, da su uzprkos brzine prometnih sredstava svoju tešku dužnost obavljali i po najbržim putničkim samovozima, cestovnoj željeznici, a da i ne govorimo, kako ih je osjećaj dužnosti bacao u natrpane dvorane, slikokaze i ostala sakupljačka mjesta. Tu su uz pogibelj da se zaraze raznim bolestima, koji prisutnici eventualno posjeduju, svoje ruke turali u džepove, torbice, pa čak i u njedra, da izvrše razmještaj dobara. To su oni neznani junaci i borci za »pravdu« i »ravnotežu«, kojima se nikada nije odalo priznanje, a koji su bili upravo mučenici svojeg nazora na sviet.

Zatim dolaze plaćenici. Ti već imaju činove i vrše dužnosti vodja. To su takodjer »mučenici«. Oni su morali

napustiti svoje kancelarije, kao i ostala mjesta, gdje su do sada radili svoj posao bez velikih pogibelji, a sada moraju u šumi jesti čak ono meso, koje su njihovi vjernici negdje opljačkali i to bez soli, a što je najgore, da to meso nije »Košer«.

Oni svi ostali, koje nismo ovdje spomenuli spadaju isto u jednu od ovih grupa. Samo je razlika u tome, da je neki od njih pripadnik više nazora. Tako ih ima, koji su u isti čas idealisti i plaćenici. Zatim plaćenik i pljačkaš. Onda pljačkaš i idealista.

Kada su, zapravo, nastali partizani?

Partizani su nastali dviesto godina poslije stvaranja svieta. Prvi partizan je bio neki Hadin, koji je umjesto da ide u lov i ulovi zvier, da si tako nabavi meso i napravi od kože odielo, u noći uzeo od svog susjeda ubijenu životinju i njezinu već oderanu kožu.

Kasnije se partizanstvo razvijalo i postalo malo po malo organizacijom. Izpočetka se nije zvalo partizanstvo. Imalo je svoja druga imena. Već prema prilikama.

Recimo Čaruga nije svoju po izbor četu zvao partizanima. A tako i mnogi drugi.

O narodnosti sadašnjih »partizana« je suvišno govoriti, makar se nadje njih, koji su svoj posao obavljali (ono »izjednačivanje«) i u svojem narodu, t. j. u Hrvatskoj.

Pa kad se brijač može zvati »frizer«, stanovita dama u baru — artistica, zašto se i pljačkaši ne bi zvali — partizani. Nekako je zgodnije.

JOŽČENKO

Seoske kuće

Kako je donešen Vidovdanski ustav?

Iza dugih priprema ustavotvorna skupština u Beogradu s većinom od nekoliko glasova donosi takozvani vidovdanski ustav 28. lipnja 1921. Tim je ustavom bila potpuno uzakonjena Velika Srbija, a srbijanskoj tiraniji stvorene su nove mogućnosti za teroriziranje nad hrvatskim narodom. Nastalo je vrijeme, u kojem je Srbima bilo još lakše pokazivati svoju hegemoniju nad okupiranom Hrvatskom. Hrvatska državnost bila je skoro potpuno izbrisana, područje čitave Hrvatske bilo je podjeljeno na mnogo upravnih jedinica, a sva zakonodavna i upravna državna djelatnost bila je ujedinjena u Beogradu. Provadjanje državne uprave došlo je u ruke vrlo korumpiranoga srbijanskog činovničkog elementa, koji je mitom i prevarom, koja je toliko poznata u životu Srbije, vladao nad Hrvatskom. Hrvatskom je narodu bila oduzeta mogućnost vođenja javnih poslova u svojoj zemlji, on je bio lišen svojih najvećih vrednota i stvorene su mu sve mogućnosti, da potpuno ekonomski i kulturno zaostane. Naročito je Hrvatska patila pri ubiranju poreza, koji je u Hrvatskoj bio vrlo velik, a u Srbiji gotovo nikakav. Tim je ustavom bila uzakonjena srbizacija na svim područjima rada i djelatnosti u Hrvatskoj. Mnogo tisuća Hrvata ostalo je bez svoje službe, a na njihova mjesta došli su nesposobni i nekvalificirani srbijanski korumpirani činovnici. Bilo je mnogo slučajeva i ti su slučajevi poznati po čitavoj Hrvatskoj, da su na primjer mnogi visoki srbijanski častnici i visoki činovnici bili potpuno nepismeni, te je mnoge od njih morao potpisivati njihov pisar. Osiromašena Srbija, zemlja, gdje je korupcija igrala veliku ulogu, došla je u priliku, da u jednoj bogatoj, kulturnoj i sredjenoj zemlji dodje na vrlo jeftini način do pljačke najvećih bogatstva i da dodje u priliku živjeti prilično lagodnim životom i uživati u slavi nekih tobožnjih ratnih pobjednika. Ustav od 28. lipnja 1921. bio je ustav najveće Srbije, jedan dogadjaj u nizu srpskih političkih dogadjaja. Vidovdanskim ustavom htjela je Srbija potpuno izbrisati sve što je bilo hrvatsko. Uvedena je takozvana krsna slava, koja se morala održavati u svim vojničkim jedinicama i državnim ustanovama, a to je uviek bila prilika za manifestaciju velikosrpske misli. U toj manifestaciji Srbima je dobro poslužila i svetkovina njihovoga »svetoga« Save, koja je bila uvedena u sve škole, pa čak i u one vjerske katoličke. Sva su srpska društva dobivala obilatu potporu od državnih vlasti i svaki onaj, koji je bio počudan državnoj upravi i vlasti, dobivao je velike mogućnosti u svom radu.

Iz naših krajeva...

Hrvatska je izvrgnuta valu i invaziji srpstva uzakonjenoj spomenutim ustavom. Za taj ustav uopće nisu glasovali Hrvati, osim muslimanskih Hrvata, koji su pod pritiskom i terorom morali doći u Beograd. Za vidovdanski ustav nije glasovao ni dr. Ante Trumbić, poznati hrvatski političar, a nisu glasovali ni neki Hrvati, okupljeni u takozvanom Narodnom Klubu u beogradskoj Skupštini. Vrijedno je podsjetiti na činjenicu, da je prigodom takozvanog ujedinjenja tadašnji srbijanski regent Aleksandar izjavio, da će državni ustav biti donešen bez nadglasavanja jednoga naroda nad drugim, no dogodilo se medjutim sasvim obratno. On je kasnije potpisao ukaz, u kojem je rekao, da će o ustavu odlučivati makar i jedan glas nadpolovične većine svih narodnih zastupnika zajedno. U vezi s time zgodno je i spomenuti, da je po specijalnoj srpskoj metodi izborna geometrija, koja je bila odlučna za donošenje ustava, udešena tako, da je u Hrvatskoj na jednog narodnog zastupnika dolazilo 8000 do 10.000 glasača, dok je u Srbiji dolazilo 2000 do 4000.

Srbijanski teror nije ostao bez velikih i krvavih žrtava. U Hrvatskoj je poubijano na desetke ljudi, a mi ćemo spomenuti samo nekolicinu:

Milan Galović, ubijen od srbijanskih oružnika u zatvoru.

Hrvatski rodoljub **Dasović** bio je ubijen od članova srpske terorističke organizacije »Orjune«.

Eva Klapka, Hrvatica iz Amerike bila je ubijena od srpskih pograničnih vlasti 22. studenog 1921. na povratku u domovinu. Leži na groblju u Beču.

Gjuro Arnold, bankovni činovnik bio je ubijen u istoj godini u željeznici od jednog srpskog oružnika zato, jer je rekao, da je Hrvat.

Marko Zovko, hrvatski omladinac, ubijen od Berislava Andjelinovića, vodje »Orjune«. Taj je ubojica iza toga bio imenovan atašeom za tisak na srpskom poslanstvu u Washingtonu.

Soča, hrvatski omladinac iz Sarajeva, ubijen od srpskih redara u Sarajevu.

Oko Stjepana Radića i Hrvatske Seljačke Republikanske Stranke bili su se tada okupili svi narodni zastupnici i stvorili su takozvani Hrvatski Blok. U tom su bloku bili gotovo svi izabrani hrvatski zastupnici, koji su se u Zagrebu često sastajali na plenarnim sjedni-

Hrvatski seljaci stupaju u postrojbi

cama. Čitav je hrvatski narod bio uz taj politički blok i on je u punom smislu bio najsnažnija politička grupacija tog vremena u Hrvatskoj. Hrvatski je blok zastupao probitke hrvatskoga naroda i bio je kao takav jedini predstavnik hrvatskih narodnih zastupnika. Radićeva stranka bila je po broju dobivenih glasova na zadnjim izborima najjača stranka. Usprkos velikog srpskog terora ona je na izborima za konstituantu dobila preko 230.000 glasova i 50 mandata. U veljači 1922. blok je izradio veliki memorandum upućen svim kulturnim narodima svijeta, a posebice izaslanicima konferencije u Ženevi. Taj su prosvjed potpisali 63 hrvatska narodna zastupnika iz svih hrvatskih pokrajina ujedinjena u Hrvatskom Bloku. Iznešena su sva bezakonja i zločini, koje je srpska vlast počinila po Hrvatskoj i najenergičnije se prosvjedovalo protiv donošenja diktatorskog Vidovdanskog ustava.

Srpska je vlast medjutim i dalje haračila po Hrvatskoj. Iz hrvatskih škola je izbacila sve hrvatske školske knjige, a uvedene su nove srpske knjige, pisane ćirilicom, a obilate napose povijesnim krivotvorinama i najvećim lažima, gdje se pljuvalo na najveće hrvatske vrednote i vlastitosti. Najbolje hrvatske književnike Srbi su htjeli prikazati svojima, a mnoge povijesne činjenice prikazali su onako, kako bi njima odgovaralo. U školskom sustavu u Hrvatskoj nastao je veliki kaos, a tako i u svim granama javnog života. Po svuda se pokazala velika reakcija protiv srpskih nasilničkih metoda. Hrvati pojedinci makar su bili vrlo inteligentni i veoma stručno izobraženi nisu mogli nigdje dobiti službe, dok su nepismeni Srbi na račun toga, što su se hvalili borbama na Kajmakčalanu ili na ostalim bojištima, o kojima su Srbi spleli veliki vjenac laži i fantazija, dobivali najbolje položaje.

U Hrvatskoj su živjeli, napose u Bosni i Lici potomci nekada doseljenih Vlaha, Cincara i još nekih narodnih mješavina i konglomerata s Balkana, koji su tek koncem 19. stoljeća poprimili srpsko ime i svijest. Te je sve vlaške narodnosne otoke u Hrvatskoj Srbija kanila što više iskoristiti kao Srbe za svoju stvar. I tako ovi Cincari i Vlasi, koji po svom podrijetlu uopće nisu Srbi, dodjoše srpstvu iz Srbije u pomoć i zajedničkim snagama počeše pomagati na uništenju Hrvata. Osim Hrvata žive u državi sa Srbima Slovenci, Makedonci, Crnogorci, Albanci te priličleague skupine Njemaca i Madjara. Slovenci su u svom odnosu prema Srbima uviek dobro prolazili, jer su vodili prilično vještu i prepredenu politiku, koja im je uviek donosila koristi. Njihova sreća bila je i ta, što su bili od Srba odjeljeni Hrvatskom i tako prilično poštedjeni od izravne invazije srpstva. U kasnijim godinama Slovenci su se prema Hrvatima prilično loše ponijeli, te su za čitavo vrijeme života u Jugoslaviji činili sa Srbima kliješta, kojima je Jugoslavija htjela pritisnuti, raspoloviti i uništiti Hrvatsku.

Uz Hrvate su najviše u Jugoslaviji patili Makedonci. Njihova sudbina bila je slična hrvatskoj sudbini, a njihove medjusobne simpatije bile su uviek snažne i jake. Makedonci su pratili i djelatno sudjelovali u oslobodilačkoj borbi Hrvata, zajednički se borili, medjusobno pomagali, te su pod vodstvom organizacije VMRO i hrabrim vodjom Ivanom Mihajlovom ispisali mnogo lijepih stranica u povijesti svoga makedonskog naroda.

J. P.

Liepa narodna nošnja

Oni su se predali

Došli su odmetnici iz šume s bielim zastavama. Prolili su nevine krvi, razorili sreću tihih seljačkih domova i sad su došli tražiti milost.

»Pucali su topovi, gospodine. Bilo je strašno«, kao izpričavajući se što nisu dalje ostali u šumama, pričaju oni. Gledam te ljude. Mrki, opaljeni stoje tako u grupicama i čekaju što će biti s njima. Sada, kad traže milost svi se izjavljuju vjernim podanicima te države. I pozdrave nas, kimnu nam glavom, ali pogleda ne mogu sakriti. Gledaju nas kao vragove. Gledaju nas tako i šute. Ne kazuju ništa. I pozdravit će te.

5937 x. To je broj moje puške. Stara je, izguljena, ali svietla. Rekao bi čovjek da je sakupljena s brda, s dola, ali je to meni svejedno. Ona uživa moje podpuno povjerenje. Ja sam joj pronašao svestranu upotrebu. Upotrebljavam je ne samo kao oružje. Kada se vratimo sa ophodnja prislanjam kundak na koljena i na njemu pišem.

I sada uzimam pušku, ali neću pisati na njoj. Nemam vremena za to. Sad je noć. Od 1 do 3 imam stražu. Pripasujem pojas i tarem oči. Pojas je težak par kilograma. Samokres na jednoj strani održava ravnotežu sa punim nabojnjačama, ili bolje rečeno vuče cieli pojas dolje. Osim toga bombe upotpunjavaju moju opremu. Sve to vješam ja sada na se u tami i pjevam bezkonačno.

U dvorištu, što ga okružuje povisok zid, ima dviesto do tristo odmetnika. Smienio sam prijašnjeg stražara. Puni mjesec obasjava dvorište. U sredini stoji nekoliko praznih kola i jedan samovoz bez kotača i najvažnijih djelova motora. —

Gdjegdje se koja sjena odvoji od crne neodredjene gomile i posrćući preko živih gomila premješta se na zgodnije mjesto. Jedan čovjek što leži do mojih nogu obasjanim licem mjesečinom hrče za cieli odmetnički roj. Svuda je tišina, tek zavijanje pasa gdjekad prekida noćni mir. Onda najednom jedan hitac u noći, pa još jedan. Mala stanka, nekoliko hitaca i opet urlik pasa. Sada jači i otegnutiji. U gomilama komešanje. Svjetle točkice u gomili, što potječu od zapaljenih cigareta, naglo se dižu u vis. Ljudi ustaju. Najednom su svi budni. Još odjekuju izpaljeni hitci medju zidovima. Bilo je negdje u blizini.

»Lezi!« zapovjedam i približujem se u sjenu jednog zida.

Opet plač djece. Ljudi nevoljko slušaju zapovied. Kao da su im oni hitci dali neku nadu, što li. Poliegali su opet, ali se više ne čuje žamor. Kao da su se svi pretvorili u jedno veliko uho. Šute, slušaju i čekaju. Medjutim pucnjava se ne ponavlja više. Jedino se izvan dvorišta čuju glasovi. Velikim se koracima približuje naš vodnik. Za njim se iz tame pojavljuju još neke sjene. Dok mu objašnjujem odakle su doprli hitci, ogledava se po tihom dvorištu. Onda opet odlazi, a za njim ostale sjene. Sad sam opet sam. Noć se polako vuče. Još jedan sat šetnje medju hrpama ljudi i svežnjeva.

Kraj dvorišta izpod zida protječe potok. Jedna od mrtvih straža što su razmještene gradom, primjetila je neke sjene u potoku. Izpalili su nekoliko hitaca. Tek toliko da se zna, da i »priprema« ne spava kod kuće. Čujem glasove iz potoka. To naši pretražuju okolicu. Po svoj prilici niesu našli ništa, jer doskora šuštanje i glasovi prestaju. I opet je mir.

Izviđanje neprijateljskih postava

Upravo sam prošetao duž cielog dvorišta i sad se premještavam s noge na nogu na svom mjestu. Iz tame izranja neka nezgrapna pojava i tetura prema meni. Kad se više približila, razpoznajem u njoj nekog starca. Šešir mu duboko pada na glavu, na ledjima mu debeli zimski kaput, mnogo puta pokrpan. Na nogama nosi debele vunene čarape i opanke. Malo popostaje na mjesečini, a onda se brzo približuje k meni.

»Što ćeš ti stari? Zašto ne spavaš«.

Stari se malo ogledava, a onda će poluglasno s nekim pljačljivim prizvukom: »Eto ne mogu, gospodine, bojim se, ako zaspim, ubit će me oni lopovi.«

»Zašto da te ubiju?«

Noć je topla, ali vidim na starcu da drhturi.

»Ne znaš ti njih, gospodine. Ubit će me, znam ja to. Dogovaraju se cielu večer. Sve nešto šapuću, a čim se ja primaknem, odmah ušute. Ubojice su to, palikuće«.

»Pa zašto da te ubiju. Pa i čime će te«.

»Sakrili su ti oni, svaki nešto. Svi imaju noževe. Samo čekaju zgodnu priliku. Znaš odao sam ih ja već, pa se sad boje oni drugi. Osvetit će mi se oni. Ubit će me kažem ti«. Starome je glas sve više drhtao i zadnje je rieči izgovorio već gotovo plačući. Poslao sam ga da uzme svoje stvari i legne podalje od drugih. Stari je opet odteturao u tamu i malo se zatim pojavio na svietlu. Blizu željeznih vrata, što su vodila iz dvorišta, prostro je jedan gunj i pod uzglavlje stavio svoju krušnu torbu. Stajao sam uz njega i gledao kako kleči na zemlji i popravljava drhtavim rukama ležaj. Neprestano je jecao i uzdisao. Zatim se ponovno okrenuo k meni. Pogledao me je vlažnim očima u kojima se odražavala neka sumorna tuga i strah pred nasilnom smrću. Pružio je drhtavu ruku prema meni, »Ne daj da me ubiju. Vidiš slab sam, star. Ja im ne mogu ništa. Što ću jadan, kad me progone. I onima drugima reci da paze na

mene« jecao je izprekidano starac.

»Samo ti spavaj, stari. Nitko ti ne može ništa.«

»Inače ne ću dočekati sutrašnjeg dana. Noćas su odlučili da me ubiju. Ne daj me!«

Okrenuo sam se i otišao prema onoj strani, odakle je dolazila smjena.

Te sam noći slabo spavao. Inače ne sanjam gotovo nikada. Te sam noći sanjao mnogo gluplje nego ikada.

Kroz prozor su navrle neke crne prikaze i jedna me je pograbila za rame.

»Diži se« čuo sam glas i opazio nad sobom nasmijano lice jednoga kolege. Onako u polusnu vidio sam nad sobom jednu čuturicu kako se naginje prema meni. Iz grla se izlio mlaz vode. Tek kad sam osjetio vodu na licu, razbudio sam se i brzo ustao. Bilo je već jutro. Nad jednokatnim krevetima zievali su i protezali se sneni drugovi. Stjerao sam kosu na hrpu, nabio kapu i pošao u dvorište. Opet imam stražu. Do doručka.

Potražio sam pogledom staroga. Spavao je protegnut na mjestu, gdje sam ga jučer ostavio. Do uzglavlja mu je sjedio neki mladić. Par koraka dalje čučala je na zemlji neka žena, a do nje dvije djevojčice. One su se bavile rezanjem rajčica. Kad sam prilazio starome, prestale su u poslu, s rajčicom u jednoj i nožem u drugoj ruci i pratile me kriomice očima. Kad sam prišao, stari se je najednom trgnuo. Nije više spavao, samo je neprestano prigušeno uzdisao. Sjeo je na ležaju i gledao me. Žena, a s njom i djeca ostavile su posao i približile se. Ljudi koji su bili u blizini takodjer su se primakli. Iz grupe se odvojio jedan i prišao starome. Ovaj je kružio očima na sve strane i ja sam primjetio da su mu pogledi najčešće padali na ljude, što su se približili. Žena, koja je opazila da starac nešto želi reći požurila je k njemu i stala ga nagovarati da legne i umiri se. On je je pogledao dugim nepovjerljivim pogledom.

»Pusti me! I ti si s njima.« Onda je opet stao jecati, gledajući prestrašeno ove ljude oko sebe. Onda se najednom

uzpravio i stao kraj mene. Vidio sam ga, kako je naglim pokretom raširio kaput.

»Na, evo, ubij me!«

»Nemoj ćako! Nije istina, gospodine. Ne slušaj ga! Meni je jedan puknuo pred noge i rekao da će nas poubijati, pa smo ga zato nagovarali da idemo,« govorila su djeca, upadajući jedno drugom u rieč.

»A kako je izgledao taj odmetnik?« upitao sam znatiželjan što će odgovoriti. Mala se je zbunila, pogledala me začudjeno, zatim je pogledala majku i polako odvratila: »Ne znam. Nisam vidjela ni jednoga.«

Već sam prije uvidio kakva je to igra. Sve su ih u šume otjerali odmetnici, ali nitko nije znao reći kako su izgledali. Potjerao sam sve dalje i stao sa starim pred gomilu.

»Reci, tko je imao u šumi puške, Jesi li vidio koga?« upitao sam ga tako, da najbliži mogu čuti.

»Pa — jesam. Evo« i stari je pogledom prešao preko gomila. Odjednom se gomila uzkomešala. Iz prvih redova počeli se odvajati pojedinci i odlaziti u kutove dvorišta. Uhvatio sam njihove poglede. Zbunjeno, kao pas kojega su udarili nogom, spuštali su glave k zemlji i odlazili. Na jednom se prostor oko nas očistio. Tek neki su ostali i gledali, što će biti dalje. A stari je pričao. Žena je nekoliko puta pokušala da ga prekine, ali se stari nije obazirao na to.

»Dva dana sam bio u šumi. U nedjelju sam otišao, a u utorak sam se vratio. U nedjelju je došao jedan i s brda vikao da idemo u šume. Prije su već dolazili nekoliko puta, i govorili ljudima što trebaju ponieti.«

Pogledao sam prtljagu onih okolo. Većina je imala po jednu, dvije krušne torbe, mnogo njih od bivše vojske. Kod nekih sam vidio visoki bieli kruh. Svi su ponieli toplu odjeću i novac. Neprestano su po dvije, tri žene odlazile s pratnjom da donesu voća i štogod za jelo. Tada bi vadili iz krznom obloženih kožuha vrećice i vadili snopove novčanica«.

Spremili su se za dugi boravak, ali su im se računi pokvarili. Tog su puta počela preslušavanja. Staroga i još nekoliko njih su odveli prve. Oni su se ponudili da će izpričati što znaju. Pričali su o onima, koji su počinjali strahote nad seljacima, koji ih nisu htjeli pomagati, harali su po njihovim kućama i uništavali do čega su došli. Pričali su o četrnaestgodišnjim djevojčicama, koje su u šumama navukle jahaće hlače i čizme, a sada su u haljinima iznad koljena igrale nevinu djecu. Otišao sam još jednom u dvorište. Htio sam dobro vidjeti te ljude. Muževi su šutke sjedili i gledali preda se. Možda su mislili o onome što je bilo, a možda i o onome što će biti. Žene su hranile i češljale djecu. Iz pokvarenog samovoza dopirala je vika. Jedan momčić malo jači od one druge djece pokušavao je zauzeti svoje mjesto za volanom. Sva su se djeca sakupila tu, samo su dvije djevojčice stajale postrance. Stajale su u majku. Ona više nije plakala. Sada nije plač mogao ništa sakriti. Pred njom je bio jedan limeni tanjur, u njem je držala ruku s nožem. Druga joj je ruka visjela u zraku s raširenim prstima kao da se okamenila. Izpod oka je netremice gledala u moje lice. Kao da je na njemu htjela pročitati nešto, čega na njemu nije bilo. Ta ja i onako ne bih joj mogao reći što čeka njih iza ovoga i kuda će voditi put kojim će poći iz ovoga dvorišta. Jer — ja sam bio običan čarkar.

MARIJAN ŽIBRAT

Postrojnik o začetnicima odmetničkih borba

Postrojnik, dr. Ljudevit Šolc, održao je ove nedjelje u Krapini značajan veliki govor, u kojem se je napose osvrnuo na odmetničke borbe u domovini, prikazavši pravi uzrok i začetak sukoba. Pred množtvom naroda govorio je Postrojnik o pitanju, koje mnogima nije jasno, pa stoga i mi donosimo izvadak iz tog značajnog govora:

»Imade ljudi, koji su mišljenja, da je ovo što se kod nas zbiva unutrašnja stvar Nezavisne Države Hrvatske, koju ona sama imade urediti. Ovo je shvaćanje loše i pogibeljno, jer iz njega sliede konzekvencije, koje nipošto nisu zgodne.

Uostalom onakvo shvaćanje je iz temelja pogrješno. Ja sam čas prije razložio i dokazao, da su nemiri, pljačke, paleži i ubojstva, koje te razbojničke bande kod nas provode sastavni dio svjetskog rata, ali je mnogo ljudi kod nas, koji stavljaju prigovor: »Do ovih nemira, pljačke, paleža i uništavanja nije trebalo doći, to se moglo u državi spriečiti, državna vlada hrvatska nije se znala odgovarajuće ponašati, jer kad bi se znala odgovarajuće ponašati ne bi bilo tih nemira.«

To je podpuna neistina, iako se taj prigovor ponavlja. Neki ljudi nerazborito nerazboritima ovo prenašaju i jer zlonamjerni ljudi to ubacuju medju narod, potrebno je to pitanje jedanput za svagda i točno razčistiti.

Hrvati muslimani i katolici pokorili su se pozivu hrvatske državne vlade za predaju oružja. Hrvati katolici predali su listom svoje oružje vlastima. I muslimani su to učinili u najpretežnijem dielu. A tko nije predao oružje? Nisu ga predali oni ostatci srbske vojske, koji su listom otišli u šume, nisu ga predali četnici i komunisti. A zašto nisu predali?

Ili da okrenemo pitanje drugačije: zašto je hrvatski narod, zašto su Hrvati katolici i muslimani, zašto su oni oružje predali?

Tu ne treba puno razloga i dokazala. Oni, koji su oružje predali nisu imali nikoga napadati, a oni koji su ga zadržali učinili su to očito iz razloga da nekoga napadnu. Hrvatska državna vlada nije mogla suprot toga učiniti ništa, nego u danom času, kad napadaj usliedi braniti živote svojih državljana, braniti svoju zemlju.

Ali imade još jedan bolji dokaz, koji podpuno obara prigovore, o kojima sam govorio a to je dokaz, da su se ovakvi razbojnički napadaji zbivali i na područjima, gdje nije bilo ustaša, gdje nije bilo hrvatskih državnih vlasti. Ja vas podsjećam, da je takvih napadaja bilo i da takvi napadaji traju još i danas u Sloveniji, kamo ustaška noga nije zakoračila. Imate ih i u Vojvodini i u Srbiji. Dakle, ako su te bande razvile svoju zločinačku djelatnost i izvan okvira, nad kojim imade vlast ustaška Hrvatska, onda je to znak, da ustaška Hrvatska nije kriva tom njihovom ponašanju, koje je bilo unapred odredjeno i unapred zamišljeno.

Mi vidimo, nadalje, da je glavno vodstvo napadača i pljačkaša jedno te isto, i u Hercegovini, u Bosni i drugdje u Hrvatskoj, i u Srbiji i u Crnoj Gori i u Sloveniji. Ovo glavno vodstvo imade jedan odredjeni cilj, odredjenu taktiku i strategiju. I tu strategiju ono bi bilo provodilo bez obzira na to kako bi se mi u našoj zemlji ponašali. Dokaz je najbolje tome taj što se te zločinačke bande ponašaju i izvan Hrvatske, u Srbiji, Sloveniji, Vojvodini, Crnoj Gori slično kao kod nas.

Nu uostalom za dokaz onoga što tvrdim, da smo mi napadnuti, da mi nismo ničim to prouzročili mogu navesti jasne povjestne činjenice, koje se oboriti ne daju, koje su već danas sastavni dio poviesti. Mogu navesti, da su prvi napadaji sa strane tih banda uslijedili u Hercegovini i to u Čapljini dne 13., 14 .i 15. travnja. Dakle prvi napadaji u Čapljini i okolici usliedili su treći, četvrti i peti dan od proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. Oni nastupaju u času, kad naša vlast još nije bila organizirana, kad još nije postojala hrvatska državna ustaška vlada. Oni su bili prvi napadači.

Imademo dalje primjere. To je bio napadaj na sela Cim, te Iliće u Hercegovini. Ti su napadaji usliedili 15. travnja, dakle peti dan iza proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. U Čapljini i okolici poubijano je 25 Hrvata seljaka od tih četničkih i partizanskih banda, u Ilićima je 15. travnja popaljeno 85 hrvatskih seljačkih kuća, a 4 su osobe ubijene. Dakle započeli su po programu, počeli su u smislu svoga uzgoja još u mirno doba, počeli su s jasnim i odredjenim ciljem.

Vremena, koja danas proživljavamo tako su ozbiljna, da ih u poviesti još nije, jer takvog svjetskog rata kao što je ovaj nije nikada ljudska poviest poznavala. Danas je vrieme, kada svaki narod onoliko može postići koliko vriedi, kada svaki narod dobiva onoliko samo koliko zasluži. Svaki čovjek je kovač svoje sreće. To se isto može kazati o narodu: i narod je kovač svoje sreće. Danas nije vrieme, da netko može stajati po strani, prekrižiti ruke preko koljena i čekati što će vrieme donieti. Danas vriedi pravilo u svietu: tko nije s nama, protiv nas je. Tko danas ne prione radu, danas tko ne vjeruje u budućnost hrvatskog naroda, tko danas nije pripravan za taj hrvatski narod žrtvovati sve, taj u tu narodnu zajednicu ne spada. I kad bi se nesreća dogodila, što ja ne vjerujem, da bi takvi bili u većini, onda bi nas poviest pregazila.

U ovom času, onaj tko se ne bori za narod, njemu će se dogoditi ono, što je Krist kazao za mlake ljude, njemu će se dogoditi, da će ga povjest poput mlake vode izpljunuti iz usta svojih. Ako danas hrvatski narod ne prione u zajedničkom ratu s ustaškim pokretom, ako ne učini sve da ovu državu do skrajnosti ne izgradi, da ovu državu utvrdi, navalit će na sebe težku odgovornost možda za vjekove unapried, navalit će odgovornost svojoj unučadi i praunučadi.

Ja sam to spomenuo samo iz razloga, da vam predočim što bi bilo, kad vi ne biste shvatili današnje vrieme, ali na sreću ja vidim, da najveći dio hrvatskog naroda shvaća i razumije ozbiljnost tog vremena. Ja vas molim, molim one, koji su shvatili što vremena traže, koji razumiju potrebe naroda, koji žele bolju budućnost tome narodu, koji žele da osiguraju za vječna vremena našu Nezavisnu Državu Hrvatsku neka ustraje u tome, neka svoj rad potrostruče, neka dadu sve što mogu. Ako se koji nadje, koji još ne vjeruje, ako se koji nadje, koji čeka, koji misli, da će mu pečeni golubovi pasti u krilo, neka se popravi dok je vremena, neka pristupi u narodne redove i u borbu i neka pomogne održanju hrvatske države, neka pomogne održanju i razvitku hrvatskog naroda. Ako budemo tako radili, braćo draga, mi ćemo onda poduprieti one uzvišene intencije našeg Poglavnika, ako budemo tako radili, onda ćemo zasnovati sreću hrvatskog naroda, onda si ne ćemo nikada u budućnosti trebati ništa predbaciti, jer smo dokazali svietu, narodu i poviesti, da smo za dom! — Spremni!

Naše nove snage

Mjesecima je Sarajevo bilo središte jakih ustaških jedinica, koje su vodile djelatnosti po iztočnoj Hrvatskoj i ostalim krajevima čisteći ih od odmetnika. Tu se rodila junačka legendarna Crna legija, tu su se sakupljali svi oni bezbrojni borci, koji su po brdima i šumama iztočnih i južnih krajeva Hrvatske pronosili slavu hrvatskog oružja i biljeg hrvatskog državnog vrhovničtva. Sarajevo je dobilo podpuno drugačiji izgled, medju kućama i na čaršiji bile su sve brojnije ustaške kape i odore, Sarajevo je dobilo izgled, kakvog mora imati glavni grad hrvatske Bosne, hrvatski i ustaški.

Ustaško Sarajevo proživjelo je prije nekoliko dana još jedan ustaški dan, kad je velika ustaška obitelj postala još veća i još brojnija. 22. studenoga položile su nove postrojbe ustaša-vojničara svoju prisegu. Ta prisega značila je pravu svečanost, ne samo za same vojničare, nego i za sve one, koji su na njoj prisustvovali.

Prisega je održana u ustaškoj vojarni u prisutnosti mnogih ustaških i vojničkih dužnostnika i častnika. Prisegu su polagali stajaći i prometni zdrugovi zajedno s jednim satom Crne legije. Za vrieme svečanosti svirala je domobranska glasba sedme domobranske pukovnije, tako je i na taj način dokazano jedinstvo hrvatske oružane snage.

Prije polaganja prisege obratio se župnik Božidar Bralo ustašama-vojničarima sliedećim riečima:

»Braćo ustaše! Za dom — spremni!

Ima u životu svakog čovjeka časova, kada je glas savjesti i odgovornosti na vrhuncu našeg životnog obzorja. Ima časova, kada treba ljudski, mužki i ustaški odgovoriti i svečanom riečju, zavjetom, prisegom životnoj zadaći, pozivajući samoga Gospodina Boga za svjedoka.

Jedan takav trenutak je za vas, braćo ustaše, današnji dan vaše svečane prisege.

Tko se kune, komu se kune i zašto se kune?!

Kune se Hrvat-ustaša, koga je rodilo sunce naše domovine, odnjihala na grudima majka, da ga danas daruje u svečanom zavjetu drugoj majci — dušom i tielom dragoj domovini i njezinoj svetinji — slobodi!

Komu se kunem! Kunem se patri patriae — otcu domovine, mesiji njezine slobode, dragom Poglavniku. Kunem se povjestnom suverenitetu naše slobode, proživljavane u povjestnim granicama, za kojom su kroz duga stoljeća plakala naša pokoljenja.

Kunem se napokon ustaškom evandjelju, ustaškim načelima, da ću ih držati na sreću Hrvatske, kunem se Poglavniku, za koga sam uviek bio, jesam i bit ću za dom — Spreman!« — prihvatili su gromko prisutni ustaše.

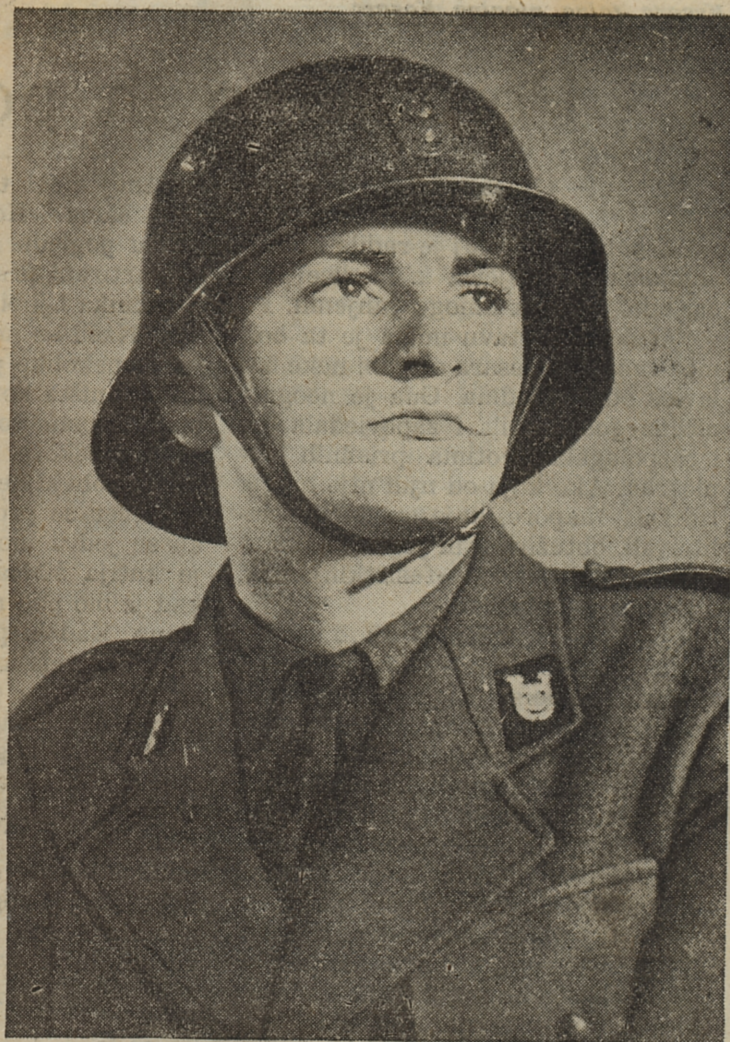
Poslie održanog govora pozivlje župnik Bralo vojničare katolike na polaganje prisege, a poslie toga je imam Hadži Bajrić zaprisegnuo vojničare muslimane.

Pošto je završena prisega, održao je bojnik Ante Vokić ustašama ovaj govor:

»Braćo ustaše!

Osjećam dužnošću, nakon ovog svečanog časa, kada ste pred častnim vjerskim predstavnicima položili ustašku prisegu, da vam kao vaš zapovjednik uputim i ja ovih nekoliko rieči:

Nema dugo vremena, kada su ustaše morali polagati ustašku prisegu u podrumima i tavanskim sobicama, u velikoj skrovitosti i tajnosti jedan pred drugim. Nema tome dugo, kada je polaganje ustaške prisege značilo spremno poći u smrt i stupiti u borbu za čast i slobodu Poglavnikove Ustaške Hrvatske. Ustaše su polagali prisegu dakle i onda, kad Hrvatska još nije bila slobodna i nezavisna država, kad su je ustaše sa svojim Poglavnikom trebali obnoviti i uzkrsnuti.

Ustaše su i poslije osnutka Nezavisne Države Hrvatske polagali ustašku prisegu, prije nego li su pošli u borbu u iztočnu Bosnu, da se tamo bore sa zakletim neprijateljem hrvatskog naroda, da vrate postradalim hrvatskim obiteljima mir i spokojstvo. Mnogo se od tih zaprisegnutih ustaša iz borbi nije vratilo i njihove su junačke i mučeničke kosti još i danas posijane po svim krajevima naše Herceg-Bosne. Oni, koji nisu medju nama, neka vam posluže kao primjer i neka nam budu uzor, kako Hrvati trebaju živjeti i umirati za Poglavnika i Nezavisnu Državu Hrvatsku. Oni neka vam budu dakle uzor u vašem radu i daljnjem životu. Živite samo ustaški, radite marljivo, kao da ćete svakog časa poći pred Boga, kojemu ćete trebati polagati račune. Vi ćete zajedno sa svima ustašama biti pravi sinovi ove zemlje i hrvatskog naroda, bit ćete sinovi našeg dičnog Poglavnika, za kojeg smo bili i ostali uviek za dom — Spremni!« prihvatili su prisutni.

Sviranjem državne i ustaške himne završena je ova liepa svečanost, koja će ostati neizbrisiva u dušama ustaša-vojničara.

Poznajemo ih po njihovim djelima

(Nastavak)

U bolnici, u kojoj je radila ta muslimanska djevojčica iz okolice Jajca, bilo je uviek mnogo ranjenih. Po sovjetskom sustavu imala je ta bolnica svoga komesara u osobi neke balavice od 15 godina. Ona je neograničeno gospodarila i zapoviedala, pa i razpolagala životima prisilnih bolničarka. Ako koja od njih nije mogla izdržati napore, koje su od nje zahtievali, obtuživala ih je radi sabotaže i proglašavala »fašistkinjama«. Takvima se grozila:

— Ići ćeš u Šošin jarak...

Taj jarak nalazio se svagdje po Kozari. Naime svi su jarci tobože bili Šošini, što je još važnije u svim jarcima bilo je onih koje je Šoša vlastoručno ubio ili dao ubiti. Ta izreka bila je općenita grožnja i pred njom su strepili svi. Šoša nije poznavao milosti ni pravde ni opravdanja. Tko mu se zamjerio išao je u Šošin jarak.

Na taj način su u strahu držali čitavo pučanstvo Kozare. Seljaci su tamo neizmjerno patili. Oni su morali izdržavati sve »vodje«, morali su hraniti »borce«, morali su davati podvoz, a morali su i raditi na utvrdjivanju postava. Hranili su i onako sve, koji su bili na Kozari. Za uzvrat nisu dobivali ništa. Nije bilo soli, šećera, ni išta iz trgovine špeceraja. Radi toga je sol na Kozari bila upravo u nevjerojatnoj cieni te je koštala 800 do 1200 Kuna. Koliko je pomanjkanje bilo u pogledu soli svjedoči i to što su partizani prisilili jednoga inžinira iz rudnika Ljubije, da traži sol po Kozari. Našli su neki izvor koji je imao jedva nekoliko postotaka soli. Ali to im nije ništa koristilo, jer je bilo premalo, a osim toga nisu ni trebali jer su ih doskora naše oružane snage ondje pohvatale i uništile.

Šećer se prodavao po 400 Kuna, ali se jedva mogao dobiti. Isto tako je kutija šibica stajala u Priedoru, kad je bio pod njihovom vlasti, deset Kuna. Kad bi partizani upali u koje hrvatsko selo, opljačkali bi ga posve, ali su »vodje« prigrabili sebi gotovo sve, a ostalima nije preostalo ništa.

Tako se dogodilo u Kozarcu, nedaleko Priedora. Kad su partizani ušli u nj, opljačkali su sve trgovine. Kako su uviek govorili o pravdi i jednakosti svih, obećavali su ljudima, kako će jednako dieliti s njima. Da zamažu svietu oči, oni bi podielili po žlicu soli na svaku kuću, a ostalo uzeli sebi. Tako je bilo i s ostalom robom.

U Kozarcu smo našli jedan zapisnik o saslušanju i primopredaji dužnosti novom »komandantu«. Medju ostalim, tamo je zapisano i sliedeće: »Skladište je razpolagalo sa mnogo stvari, ali popisa kao ni zapisnika od tih stvari nema. Tako je izjavio drug Obrad o pitanju skladišta i ostalih raznih stvari. Sa izdavanjem blokova stoji ovako: roba je po dućanima u prvo vrieme uzeta za vojsku, a ostatak za potrebe bolnice i ostalih pojedinaca. Svi blokovi izdavani su s podpisom druga Obrada (on je bio prvi komandant). Po pregledanim blokovima vidjelo se da je roba raznošena na sve strane. Roba se dizala u neizmjernoj količini, a sve na račun »komande« nije plaćena, a na mnogim blokovima nije unešeno ime kome se izdaje i u kojoj količini, a na nekima nema čak ni štambilje komande mjesta. Blokovi su zloupotrebljavani za dizanje većih količina robe kako od pojedinih drugova, tako i od ljudi iz pozadine njima naklonjenih (rodjaci i prijatelji). Isto tako dolazile su drugarice i dizale raznovrstnu robu bez ikakvih doznaka i odobrenja. Sa ovim izdavanjem blokova postupalo se nepravilno i nepravedno, jer robu nisu dobivali siromašni, kojima je ta roba bila namienjena. Vrlo često su odbijani s tim, da nema robe, a onima, kojima nije bilo potrebno, davali su blokove za dizanje luksuznih haljina od svile, spavaćica i t. d. Siromašni su morali za svoj novac plaćati i to što su dobili bilo je najminimalnije.«

Taj zapisnik podpisalo je pet komunističkih vodja iz Kozarca. Prema tome sami priznaju, da su nepravedno i zločinački razpolagali s narodnom imovinom. Slično je bilo i s novcem.

Tako je bilo s njihovom sirotinjom, koja je pristajala uz njih, a sasvim drugačije bilo je s katoličkim i muslimanskim pučanstvom u tom kraju. Njima nisu dali baš ništa, nego su im govorili:

— Vi ste imali prednost, kad su ustaše bili ovdje.

Što više hrvatskom pučanstvu oduzimali su sve. Jedna djevojčica pripoviedala mi je u Kozarcu, kako su im dolazili u kuću i odnosili sve, tako da su seljaci morali čak jastuke i svu bolju odjeću zakopati u zemlju, da je ne odnesu partizani, koji su svaki čas dolazili rekviritati za potrebe svojih bolnica, jer su imali strahovito mnogo ranjenih u borbama s hrvatskim oružanim snagama. Tko nije htio dati i posljednje što je imao, go-

Strojničar uz svoju strojnicu

vorili su mu:

Ti si fašista!

U spomenutom zapisniku spominje se i slučaj žene ubijenog Hase Mujagića. Nju je zlostavljala neka pravoslavka, da tako izkali bies. Psovala je ženi mater i zlostavljala. To je nepovoljno odjeknulo medju muslimanima u Kozarcu i okolici, koji su i onako bili protiv partizana, osim nekoliko izroda. Uopće su partizani bili neprijateljski razpoloženi prema muslimanima i ako su vodje svim silama nastojali da to neprijateljstvo ne dodje do izražaja, jer su htjeli pridobiti muslimane za sebe.

Kozarac i okolica stradali su neobično težko za vrieme strahovlade partizanskih zločinaca.

Ženu šumara iz Kozarca skidali su golu i silili je da pleše pred njima. Tražili su od nje da tobože oda gdje je oružje i tko je sve protiv njih. Kad ona nije ništa rekla, onda su je rezali na komadiće i sjekli joj kosti. Na kraju su je ubili.

Od svih žrtava na Kozari najteže su mučili nekog Antu iz Ivanjske, kojemu djevojka, koja nam je o tom pripoviedala, ne zna prezimena.

Ta djevojka je bila u službi kod vlasnika pilane u Kozarcu. On je takodjer šurovao s partizanima još u vrieme kad partizani nisu bili u Kozarcu, a to za to, jer je bio dužan platiti neki dug kotarskom predstojničtvu. Mjesto da plati, pobjegao je medju partizane. Tako je ta djevojčica vidjela i čula mnogo toga daleko više od ostalih.

Ona je katolikinja i često su je partizanke zvale da podje s njima, ali nije htjela poći, nego je uviek vješto izmakla. Tako je i na Duhove došla k njima neka partizanka, inače poznata zbog svoje bjesomučnostti i krvoločtva, pa je tjerala žene i djevojke, da idu prati ovojno tvorivo za njihove ranjenike.

Žene su se izpričavale:

— Danas su Duhovi. Blagdan je.

Partizanka im je odvratila:

— Nema kod nas nikakvih blagdana.

Žene su ipak morale ići.

Spomenutog Antu iz Ivanjske mučili su tako, da su ga najprije svezali za krevet, a onda su mu nožem odrezali s tiela komad mesa. To meso su stavili na vatru i pred njim polagano pekli, dok nije bilo pečeno. Zatim su ga silili da jede svoje vlastito meso. Čovjek je zatvorio oči i usta i nije htio jesti, ali su mu oni silom otvorili usta i trpali mu u njih njegovo pečeno meso. Tako je morao progutati nekoliko komadića. Nakon toga su ga pitali:

— Je li meso slatko?

Čovjek je šutio i patio je. Nije ni u snu pomišljao, da bi netko mogao biti tako okrutan.

Silili su ga na svaki način dok nije rekao da je slatko. Zatim su mu odozdola počeli sjeći noge komadić po komadić, dok nije u najtežim mukama izdahnuo. Komade njegove lješine bacali su na groblje, ali ih nisu pokapali. Došli su psi i raznosili meso toga nesretnog čovjeka.

Putovao sam po mnogim krajevima iztočne Hrvatske, svuda gdje su partizanski odmetnici ubacili strahotu klanja, vidio sam i čuo sam mnogo zla i težkih boli. Kadkada niesam mogao vjerovati, da su to učinili ljudi. Mnoga su djela bila veći zločin nego što bi ih mogle učiniti divlje zvieri. U selu Sopotniku ubili su odmetnici dvadesetak muslimana i spalili ih u jednoj kući. Nitko ne zna, jesu li ih prije mučili ili ne. Isto tako su u Tuholju, nedaleko Kladnja, poubijali tridesetak odraslih muslimana i opet ih zapalili u jednoj staji. Kod Puračića svezali su ljude žicom oko stoga i stog zapalili, tako da su se oni okolo lagano pekli na plamenu, koji je lizao sa stoga siena. Žene u tom kraju nosile su nanizane oči kao djerdan. Vidio sam i razgovarao s najsitnijom dječicom, koja su po najmračnijoj noći i najtežoj zimi morala bježati iz svojih siromašnih i biednih, ali ipak toplih ležišta u roditeljskoj kući i pobjeći u šumu, da tako barem živote spasu. Mnogo i mnogo njih se smrzlo u šumi.

(Nastavit će se.)

Godine starosti su teške

KROZ DOMOVINU I SVIET

— Na vojničkom uzletištu u Borongaju održana je, u prisutnosti Poglavnika, velebna vojnička svečanost prigodom povratka pete bombarderske skupine hrabrih hrvatskih zrakoplovaca s iztočnog bojišta.

Radi hrabrog držanja promaknuo je Poglavnik u čin nadporučnika poručnike: Stjepana Horvata, Mirka Vreša i Marina Perovića, a u čin poručnika zastavnika Andjelka Benkovića. Nadalje je častničkog namjestnika Milana Peršića promaknuo u čin zastavnika.

Odlikovavši ove hrabre borce, Poglavnik se sa svakim srdačno rukovao čestitajući im i zadržavši se sa svakim u kraćem prijateljskom razgovoru, a zatim je čestitao svakom pojedinom dočastniku, pripadniku ove junačke skupine.

— Ovih dana Poglavnik je primio dvanaest seljaka iz občine Zrinj, koje je predveo tamošnji izbornik. Izaslanici spomenutog mjesta iznieli su Poglavniku prilike u svome kraju i prikazali svoje potrebe zamolivši Poglavnika, da im se izadje u susret što je više moguće. Poglavnik je pažljivo saslušao njihove želje i potrebe, te se dulje vremena zadržao s njima u srdačnom razgovoru.

— Za naročite uspjehe u zračnim borbama, koje su postigli naši zrakoplovci na iztočnom bojištu, odlikovao je vrhovni zapovjednik zrakoplovstva Reichsmaršal Göring počastnim peharima za osobite uspjehe u zračnom ratu podpukovnika Franju Džala i poručnika Cvitana Galića.

U spomenutim zračnim borbama istakli su se i postigli uspjehe ovi naši zrakoplovci: podpukovnik Džal oborio je 27. listopada zrakoplov uzorka »Pe. 2«, dva zrakoplova uzorka »Laag 3«; satnik Helebrandt 25. listopada dva zrakoplova »Laag 3«; nadporučnik Starc 25. listopada dva zrakoplova istog uzorka; nadporučnik Bencetić 28. i 29. listopada po jedan zrakoplov istog uzorka; poručnik Lasta na 23., 25. i 28. listopada po jedan zrakoplov »Migg«; zastavnik Galić 23. listopada jedan zrakoplov »I-153«, a 26. i 28. listopada po jedan zrakoplov »Migg«; zastavnik Boškić oborio je 29. listopada jedan zrakoplov »Maag 3«.

— U nedjelju 29. studenoga održan je niz pouzdaničkih sastanaka po hrvatskim selima i većim mjestima u svim krajevima Nezavisne Države Hrvatske, na kojima su članovi Hrvatske državne vlade i prvaci Hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta govorili o svim važnijim pitanjima naše narodne i državne politike.

— Njemačke podmornice potopile su u operacionom području od Sjevernog Ledenog mora do ulaza u Indijski ocean u žilavim borbama protiv brodopratnja i pojedinačnih brodova 19 brodova s ukupno 123.000 tona.

Ovim uspjesima osobito je osjetljivo pogodjen neprijateljski obskrbni promet prema sovjetskim sjevernim lukama te prema Srednjem Iztoku.

— Vrhovno zapovjedničtvo njemačke vojske primilo je viesti, da su na srednjem odsjeku bojišta jurišni odredi pod zaštitom jutarnje magle nenadano prodrli u sovjetske postave, te da se razvila težka borba. Njemački grenadiri i obkopari svladali su neprijateljski odpor, osvojili su ništa manje nego 1300 metara neprijateljskih rovova i odbili su jedan ogorčeni neprijateljski protunapadaj. Bacačima plamena upaljeno je i uništeno 20 neprijateljskih bunkera. Dobro nanišanjenom vatrom i u borbama iz bliza uništili su njemački grenadiri i obkopari do posljednjeg čovjeka posadu jednog neprijateljskog mostobrana.

— Jugozapadno od Staljingrada i u velikom luku Dona nastavio je protivnik svoje napadaje jakim pješačkim i oklopljenim snagama. Naša obrana poduprta je uspješno uzastopnim napadajima jakih postrojba zrakoplova za borbu iz blizine te njemačkih i rumunjskih borbenih zrakoplova. Sovjetske čete pretrpjele su ponovno težke gubitke u ljudima i ratnom tvorivu. Istodobni napadaji protivnika izmedju Volge i Dona odbijeni su od njemačkih i rumunjskih četa u ogorčenim borbama uz težke krvave gubitke za neprijatelja, pa su pri tom opet uništena 54 oklopljena bojna kola. I u samom Staljingradu izjalovili su se neprijateljski napadaji.

BOŽIĆNI BROJ »USTAŠE«

Upozoravamo sve naše predplatnike i čitatelje, da će ovogodišnji božićni broj »Ustaše« izaći u dvostrukom obsegu, t. j. na 32. stranice. To će biti 51. i 52. broj, i prema tome će tom dvobroju ciena biti dvostruka, t. j. 4 Kune. Stoga upozoravamo sve naše predplatnike i komisionere, da na to paze zbog kasnijeg obračuna za božićni broj.

— Borbe se još uviek odigravaju u alžirsko-tuniskom pograničnom području. Predstraže vlasti osi prihvatile su ovih dana odlučno borbu protiv britanskih oklopljenih postrojbi, koje su u području oko Beje pokušale prodrieti prema iztoku. Tokom višesatnog okršaja uspjelo je njemačkim i talijanskim postrojbama, koje su kao predstraže razpolagale tek s nekoliko protuoklopnih topova, obkoliti neprijateljska bojna kola te uništiti 11 od njih oko 40. Sedam daljnjih oklopljenih kola morali su napustiti njihove postave, jer im je u dugotrajnom okršaju ponestalo goriva i jer ih je njemačko-talijanski udar s ledja odrezao od njihove obskrbne službe. Ostatak oklopljenih kola povukao se u neredu.

— Zračne snage vlasti osi suzbijale su s jačim uspjehom dopremu obskrbe Amerićana i Britanaca. U zalivu Alžira potopili su njemački bombarderi jedan veliki brod za prievoz četa od kojih 10.0000 tona, dok su dva britanska razarača uspjelim zgoditcima tako težko oštećena, da su ih morali odtegnuti. Talijanski torpedni zrakoplovi potopili su u alžirskim vodama ukupno 31.000 tona, od toga jedan prekooceanski brod od 20.000 tona. Jedno drugo torpedno jato potopilo je u zapadnom dielu Sredozemnog mora dva broda od ukupno 13.000 tona.

— Nakon obveze uz častnu rieč zapovjednika francuzkih četa i mornarice, da će sa svojim postrojbama ući u okvir cjelokupne obrane, po Führerovoj volji ne samo da je ostavljena netaknuta francuzka oružana snaga, nego je dielom i pojačana i opremljena, dok je osobito važni tvrdnjavski odsjek Toulona s francuzkom sredozemnom mornaricom prepušten samostalnoj francuzkoj obrani.

— U Kalmičkoj stepi izvršile su njemačke motorizirane snage prodor prema sovjetskim pozadinskim vezama, uništivši obskrbne kolone i zalihe, te uništivši jedn.ı razpršenu borbenu skupinu.

— Na sjevernom i srednjem odsjeku, gdje sada već vlada osjetljiva studen, samo je jedan dio sovjetskih ofenzivnih četa obskrbljen zimskom odjećom. Posljedice preuranjene ofenzive pokazuju se već jasno. Velika ofenziva, koja je južno i sjeverozapadno od Staljingrada započela s prvim iznenadnim uspjesima, stvarno je već zapela. Boljševički napadaji na ovom odsjeku postaju iz dana u dan sve manje povezani, te su izgubili svaku prodornu snagu, tim više, što se primjećuju sve više veliki gubitci.

»Ustaša« viestnik hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta. — Izdaje Glavni Ustaški Stan. Ravnatelj: Mijo Bzik. — Glavni i odgovorni urednik: Stanislav Polonijo, Berislavićeva ulica 10. — Uredništvo i uprava: Berislavićeva ulica 10. — Brzoglasi: Uredništvo: 79-00, Uprava: 64-06. — Čekovni račun br. 30.499. — Izlazi tjedno. — Pojedini broj stoji 2 Kune. — Predplata: mjesečno 8 Kuna, četvrtgodišnje 24 Kune, polugodišnje 48 Kuna, godišnje 96 Kuna. — Tisak Tiskare Ustaškog pokreta, Berislavićeva ulica 10. — Za tiskaru odgovara: Viktor Smokvina, Zagreb, Medovićeva ulica 2.

NA OSAMI . . .

S JEDNOG POUZDANIČKOG SASTANKA S NARODOM